

КАІРОВА Т. С.

Чорноморський державний університет імені Петра Могили

КОЕМПІРІЯ КОМУНІКАНТІВ В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ЕПІСТОЛЯРНІЙ КУЛЬТУРІ XVIII СТОЛІТТЯ

Статтю присвячено проблемі розуміння комунікантами інформації, що міститься в такому специфічному типі тексту як епістолярний текст, особливо якщо мова йде про епістолярні пам'ятки доби Просвітництва – періоду розквіту епістолярного жанру в європейському культурному просторі.

Ключові слова: епістолярна культура, епістолярна спадщина, епістолярний жанр, епістолярний стиль, письмовник, епістолярний текст, епістолярій, дискурс, контекст, імпліцитна інформація, фонові інформація, коемпірія, цивілізація, культурний простір, інтелектуальний простір, Просвітництво.

Стаття посвячена проблемі розуміння комунікантами інформації, що міститься в такому специфічному типі тексту, як епістолярний текст, особливо якщо мова йде про епістолярні пам'ятки доби Просвітництва – періоду розквіту епістолярного жанру в європейському культурному просторі.

Ключевые слова: эписюлярная культура, эписюлярное наследие, эписюлярный жанр, эписюлярный стиль, письменник, эписюлярный текст, эписюлярий, дискурс, контекст, имплицитная информация, фоновая информация, коэмпирия, цивилизация, культурное пространство, интеллектуальное пространство, Просвещение.

The article deals with the problem of communicants understanding of the information contained in such specific text type as the epistolary text, especially if it is a question of epistolary monuments of The Age of Enlightenment, a period of blossoming of epistolary genre in the European cultural space.

Key words: epistolary culture, epistolary heritage, epistolary genre, epistolary style, ideal secretary, epistolary text, epistolary, discourse, context, implicit information, background information, coempiria, civilization, cultural space, intellectual space, Enlightenment.

*... каждая мысль, выраженная словами особо, теряет свой смысл,
страшно понижается, когда берется одна и без того сцепления,
в котором она находится*

Л. Н. Толстой [1:269–270]

Коли береш участь у науковій конференції, присвяченій видатному вченому, найкращий спосіб висловити свою подяку і пошану – звернутися до наукових питань, які його турбували, і в рішення яких він зробив свій вагомий внесок. Актуальність проблем, що досліджувалися О. О. Андрієвською віддзеркалює її нескороминуще життя в науці: *“Ці наукові розвідки були по-справжньому новаторськими в галузі лінгвостилістики та лінгвістики*

тексту. Тонке відчуття художнього слова, широка ерудиція, глибокі знання не лише в галузі загального мовознавства, романської філології та світової літератури, а й в історії філософії, психології і навіть забороненого на той час психоаналізу, притаманні Олександрі Олексіївні, зумовили фундаментальний характер досліджень, які залишаються новими та актуальними зараз” [2:9]. Так, О. О. Андрієвська присвятила чимало часу вивченню контексту, розвиваючи поняття *вертикального контексту* і розглядаючи його як особливий концептуально-семантичний та структурний вид надфразової єдності [3:29–57]. Саме це зумовило *мету* дослідження, результати якого представлені у даній статті, – погляд з сучасних позицій на роль різноманітних знань комунікантів (досвідних, фонових, енциклопедичних) як джерела додаткової інформації в такому специфічному типі тексту як епістолярний текст, представлений епістолярними пам’ятками доби Просвітництва, коли епістолярний жанр набуває в європейському культурному просторі особливого розквіту та інтелектуального впливу на суспільство. *Актуальність* розгляду системи знань, які були необхідні епістолярію XVIII століття, їх взаємодії у сукупності, зумовлена перспективою вивчення нових різноманітних граней проблеми адекватного розуміння тексту листа і участі в епістолярному комунікативному процесі кореспондентів будь-якого часу. *Предмет дослідження* становить аналіз з сучасних позицій знакових понять і явищ в їх взаємодії в процесі епістолярної комунікації. Матеріалом слугували листи Вольтера – *об’єкт дослідження*, які відрізняються досить складною і розвиненою тематичною структурою. Оригінальність мислення і оформлення думки в тексті досі складають неперевершеність Вольтера-епістолярія. *Наукова новизна* становить саме вивчення механізму перетворення текстової інформації на матеріалі недостатньо досліджених епістолярних текстів, що сприяє подальшому розвитку лінгвістики тексту і комунікативної лінгвістики.

В ході розвитку лінгвістики тексту в центрі уваги дослідників постає цілісний текст. Видатний радянський вчений кінця XX століття І. Р. Гальперін розглядає текст як витвір мовленнєво-творчого процесу, наділеного завершеністю, що об’єктивується у вигляді письмового документа, літературно обробленого відповідно до тексту цього типу; як витвір, що складається з назви (заголовка) та ряду

особливих одиниць (надфразових єдностей), об'єднаних різними типами лексичного, граматичного, логічного, стилістичного зв'язку, що має певну цілеспрямованість та прагматичну установку [4:18]. Таким чином, текст, поставши у новому ракурсі, на довгі роки стає магічним об'єктом лінгвістичного дослідження. Вже з самого визначення тексту, запропонованого І. Р. Гальперінім, видна складність його багаторівневої системи різноманітних зв'язків, з яких слідує, згідно з вченим, три види інформації (змістовно-фактуальна, змістовно-підтекстова, змістовно-концептуальна).

Найпопулярніший в наш час комунікативний напрямок розвитку лінгвістики диференціює стан досліджуваного тексту, розглядаючи його в статиці (текст) та функціональній динаміці (дискурс), що відкриває нові грані і зв'язки комунікативної ситуації. Дискурс виступає як комунікативна подія, ситуація, включаючи текст та інші складові [5:43]. Різне оточення слова в мовленні зумовлює його різний зміст [6:252]. Семантико-граматична й комунікативна єдність певного елемента тексту із текстовим і ситуативним оточенням як індикатором значення й функціональної ваги цього елемента [6:251–252] називається *контекстом*. За своїм походженням від латинського *contextus* – поєднання, зв'язок, контекст містить те, що супроводжує текст, знаходиться у його системі. Так, О. О. Селіванова розглядає три історичні дефініції *контексту*: 1) *контекст* існує на рівні текстового фрагменту, речення, словосполучення, які визначають семантику певної мовної одиниці; 2) *контекст* ототожнюється з цілим текстом, зважаючи на те, що лише цілісний текст забезпечує тлумачення змісту його одиниці; 3) *контекст* виступає як комунікативна ситуація, що впливає на семантику досліджуваних одиниць. І саме останнє визначення використовується у даній роботі.

О. О. Селіванова надає різноманітні диференціації *контексту*, які відповідають його конкретним дефініціям: 1) вузькій дефініції контексту (*контекст дозволу, контекст підтримки, контекст гасіння, контекст компенсації, контекст ідентифікації, контекст об'єднання*); 2) ширшій дефініції контексту (*психологічний контекст, що містить знання про автора тексту; соціокультурний контекст, який віддзеркалює інтертекстуальні зв'язки тексту; вертикальний контекст, що висвітлює історико-філологічний фон тексту; зовнішній контекст,*

який визначає час, місце, умови виникнення тексту; *комунікативний контекст* ситуації спілкування в сукупності її складників).

Таким чином, аналіз використання терміну *контекст*, даний О. О. Селівановою, свідчить про те, що сучасній комунікативній лінгвістиці притаманна тенденція розширення дефініції *контексту*, який ототожнюється тепер з глобальними умовами здійснення комунікації і кваліфікується у такому значенні як глобальний, комунікативний, ситуативний, або як *конситуація*. У зв'язку з вищезазначеним виникає питання щодо додаткових знань, які опосередковують процес сприйняття й розуміння тексту або повідомлення, і О. О. Селіванова приводить поняття *коемпірія* як сукупність досвідних, фонових, енциклопедичних знань комунікантів.

А. Ф. Папіна серед різних типів інформацій тексту розглядає *неявну фонову інформацію* й дає визначення фоновим знанням – сфери країнознавства – необхідним при знайомстві з творами будь-якого стилю, у тому числі розмовного, художнього й публіцистичного, тому що саме ці стилі мови є найбільш динамічними [7:328–329]. До неявної інформації, як пише А. Ф. Папіна, належить і *вертикальний контекст* – термін, який містить історико-філологічний контекст літературного твору і його частин і стосується сфери філології.

Знайомство з епістолярними пам'ятками доби Просвітництва – періоду розквіту епістолярного жанру в європейському культурному просторі – вимагає різноманіття додаткових знань, якими володіли кореспонденти того часу. Так, у листі королю Пруссії Фрідріхові II від 9 лютого 1747 року Вольтер пише про людей різних епох і культур: своїх сучасників (маршала де Броглі, герцога де Ришельє, члена французької Академії письменника Данше); попередників (Корнеля); античних героїв і видатних особистостей (Юлія Цезаря; Ахілла й Терсита, про яких оповідає Гомер, описуючи облогу Трої) [11:88–90]. У листі маркізі дю Дефан від 20 липня [1751] року згадуються відомі особистості: Катон, Цицерон, д'Аламбер, Бюффон, Монтеск'є; спільні знайомі: президент Ено й абат Шовелен, літературні твори: *Катилина* (назва трагедії Кребійона), *Конфуцій* (назва театральної п'єси), а також філософська *Енциклопедія* [11:97–99]. У листі Ж.-Ж. Руссо від [30 серпня 1755 року] Вольтер називає літературні твори: трагедію “Едіп”, своє “Століття Людовика XIV”, шедевр Корнеля “Сід”, видатних особистостей: Вергілія, Горація, Цицерона, Варона,

Лукреція; варвара Сциллу, Антонія й Лепіда (які на його думку мало читали Платона й Софокла); тирана Октавія-Сепія, Петрарку, Бокаччо, Маро, Тама Кулі-Хана, Шапелена, Попа, Декарта, Бейля, Мальбранша, англійського поета й філософа XVIII століття Камоена; історичні події: Варфоломійську ніч [11:102–105]. Лист виявляє енциклопедичні знання Вольтера. Непідготовленому адресатові епістолярного тексту довелося б неабияк потрудитися, щоб зв'язати між собою епохи, цивілізації, не втративши хід думки адресанта.

Як знали античність у століття класицизму ми розуміємо, читаючи висловлення Вольтера про Боллінгброка в його листі Тьєрью від [4 грудня 1722 року]: “*Il sait l’histoire des anciens Egyptiens comme celle d’Angleterre, il possude Virgile comme Milton, il rime la poësie anglaise, la franzaise et l’italienne*” [11:36]. Сам же Вольтер глибоко проникнувся античними реаліями й, як ми спостерігаємо, легко оперує ними у своїх листах: він застерігає абата д’Оліве: “*gardez-vous de confondre le tonneau de Diogune avec le palais d’Aristippe*” [11:64–67], або повідомляє у віршованому епіграфі листа Сидевілю від 13 березня 1741 року: “*J’ai vu des rois dans la retraite | Qui se croyaient des Antonins*” [11:81–83]. Античність Вольтера функціональна й динамічна. Іноді крізь образи минулого видна характерна вольтерівська посмішка: у листі абатові Шольє від 20 липня [1716] року він з гумором проводить паралель між відомою особистістю античності й своїм учителем, пом’якшуючи її гнучким компліментом: “*Socrate donnait ses leçons au lit, et vous les donnez a table ; cela fait que vos leçons sont sans doute plus gaies que les siennes. Je vous remercie infiniment de celles que vous m’avez données sur mon ÷potre a Son Altesse M. le duc d’Orlūan*” [11:33]. Цитовані вище листи Вольтера виявляють його енциклопедичні і фонові знання.

Вольтер, який завжди подорожував з томиком Вергілія й Гомера – “*Ces deux auteurs sont mes dieux domestiques*”, пише він Тьєрью в 1718 році [11:19] – часто цитує їх у листах. Так, у листі пруському принцові Фрідріхові від 25 квітня [1739] року [11:74–76] наводить рядки Вергілія: “*Mantua vae miserae nimium vicina Cremonae*” [Вергілій, *Еклоги*, IX, 28]; у листі абатові Дюбуа від 30 жовтня [1738] року [11:68–71] він згадує фразу з *Енеїди*: “*Pendent opera interrupta, minaëque murorum ingentes*” [Енеїда, IV, 88–89]. У цьому випадку ми спостерігаємо енциклопедичні знання адресанта.

Наведені приклади свідчать про те, що існувало коло певних культурних цінностей, які були зрозумілі кореспондентам – представникам європейських націй, що належали до єдиного європейського культурного простору епохи Просвітництва. У коледжі Людовика Великого, де вчився маленький Аруе, досконале оволодіння латинню й античною літературою становило основу класичної гуманітарної підготовки. Листи Вольтера іскряться безліччю латинських цитат і виразів. Наводяться фрази з Євангеліє: “*Multae sunt mansiones in domo patris mei*” [Євангеліє святого Івана, XIV, 11]; *Еклезіаста*: “*sed omnia tempus habent*” [Еклезіаст, III, 1]; цитати з творів римських поетів: “*Est deus in nobis agitante calescimus illo*” [Овідій, *Розкіш*, VI, 5]; “*extinctus amabitur idem*” [Горацій, *Послання*, книга II, 1, 14]; “*Non hic in praelia veni*” [Вергілій, *Енеїда*, X, 901] (латинський текст наводиться в листі трохи неточно, напевно, Вольтер цитує його з пам'яті); “*Macte animo. | Durum, sed levius fit patientia | Quidquid corrigere est nefas*” [Горацій, *Оди*, I, XXIV, 19] (Вольтер делікатно лестить Фрідріхові II, нагадуючи йому цитатами про імператора Августа й натякаючи на те, що Фрідріх – другий Август); “*Nardi parvus onyx eliciet cadum*” [Горацій, *Оди*, книга IV, XII, 17]; “*Quae circumvolitas agilis thyma?*” [Горацій, *Послання*, I, II, 21]; висловлювання: “*altri tempi, altre cure*”; власні вирази: “*rüflexions sur le “postquam Amarillis*”, що представляють критичні роздуми про поетів, і вірші – наслідування Горація, які він цитує в листі абатові Трюбле від 28 квітня 1761 року: “*mais comme je sens ... le nüant de tout le reste, j’imite le Veianus d’Horace: Veianus, armis | Herculis ad postem fixis, latet abditus agro*” [Оди, 1, 1, 4–5]; вирази типу: “*in ferio ou in barbara*” – два латинські слова, що стосуються мемутехнічної системи, призначеної для заучування трьох основних частин того самого силогізму [11:56]. У процитованому фрагменті ми знову переконуємося в енциклопедичності знань Вольтера.

У листі своєму вчителю Шарлю Поре від 7 січня [1731] року Вольтер відзначає, до чого призводило надмірне вивчення стародавності: “*tout jeune que j’ütais quand je fis l’Hudipe, je le composais a peu prus tel que vous le voyez aujourd’hui. J’ütais plein de la lecture des Anciens et de vos leçons, et je connaissais fort peu le thüetre de Paris ; je travaillais a peu prus comme si j’avais ütü a Athunes. Je consultai M.Dacier, qui ütait du pays. Il me conseilla de mettre un chüur*

dans toutes les scunes a la maniere des Grecs. C'ũtait me conseiller de me promener dans les rues de Paris avec la robe de Platon" [11:42]. Але це питання іншого порядку. Важливіше для нас те, як пов'язував Вольтер ці вкраплення енциклопедичних та досвідних знань, в чому він набув найбільшої майстерності. Адже при отриманні класичної освіти того часу велика увага придїлялася такому предмету як риторика. У коледжі Людовика Великого її викладав єзуїт отець Шарль Поре, і він дуже рано помітив обдарованість молодого Аруе, розповівши про його успіхи при Дворі. Вольтер, у свою чергу, згодом відгукувався про нього як про одного з небагатьох викладачів, що здобули популярність, відзначаючи в нього красномовність у дусі Сенеки, поетичний дар і дуже світлий розум. Поєднання у даному випадку таланта вчителя й учня багато в чому сприяло тому, що епістолярні тексти Вольтера являють собою блискучі риторично оброблені монологи. За допомогою вмілого добору фактів, логічної побудови матеріалу, точного вибору слів і виразів, пошуку образної виразності й використання різноманітних риторичних прийомів Вольтер досягає у своєму листуванні великої сили переконання й впливу на адресата. Згадаймо деякі з них: використання метонімічних звертань, ораторського перебільшення (Катерина II – Мінерва, Фрідріх II – Меценат, Горацій, Соломон Півночі); метонімії (заміна поняття "філософ" на відоме всім ім'я античного філософа Платона) і синекдохи як виду метонімії (вживання множини замість однини: "*beaucoup de Platons semblables auprus des Denis*"); риторичного запитання ("*Que dites-vous de mĩdecins qui le laissent en danger a six heures du matin et qui se donnent rendez-vous chez lui a midi?*"); прийому діалогізації, що полягає у звертанні до адресата з питанням, на яке дає відповідь сам автор, демонструючи досвідні знання ("*Mais s'il vous plaot que faisais-je au colluge, quand vous aviez la bontũ de former mon esprit? Que me faisiez-vous lire et apprendre par сьur a moi et aux autres? Des poutes, des historiens, des philosophes*"); ритмічних повторів однорідних членів речення із прийменником ("*Malgrũ ces rois, ces voyages, malgrũ la phisique qui m'a encore tracassũ, malgrũ ma mauvaise santũ, qui est fort ũtonnũe de toute la peine que je donne a mon corps j'ai voulu rendre "Mahomet" digne de vous кtre envoyũ*"); ігри епітетів і анафоричних повторювань, що відсилають адресата до змісту попередніх листів ("*mon trus digne et ferme.., vrai.., vrai bel.. ;*

..*nūcessaire...ūnergique*”; об'єднання риторичних фігур у складні риторичні конструкції, що створюють певний ритм оповідання (“*Mon digne philosophe! que deviendra la vūritū? que deviendra la philosophie? Si les sages veulent ktre fermes, s'ils sont hardis, s'ils sont liūs, je me dūvoue pour eux. Mais s'ils sont divisūs, s'ils abandonnent la cause commune, je ne songe plus qu'a ma charrue, a mes bñufs et a mes mouton*”) та багато іншого.

Звичайно ж, думка Вольтера, її політ [8] – плід тільки його інтелекту, але формуванням свого стилю він зобов'язаний вивченню прекрасних зразків минулого. Виховане в античних традиціях суспільство його часу захоплювалося епістолярною спадщиною Сенеки, Плінія, Цицерона. Крім того, важливу роль у формуванні класичного літературного смаку Вольтера відіграли його вчителі у коледжі Людовика Великого. Один з них, абат дгОліве, член французької Академії, автор робіт із граматики, перекладів й критичного видання “Повного зібрання творів Цицерона”, був наглядачем у коледжі Людовика Великого, коли там вчився молодий Аруе. Вольтер вів з ним переписку.

Гуманітарна культура продовжувала переважати у світській освіті епохи Просвітництва, навчальні програми в коледжах як і раніше відводили провідне місце гуманітарним наукам, тобто прадавнім мовам, коли наукова й ідеологічна революції XVIII століття призвели до загальної та пристрасної зацікавленості до сил природи і природничих наук, коли освічені прошарки суспільства вивчали фізику, біологію, ботаніку, медицину і цікавилися їх практичним застосуванням: електрикою, магнетизмом, громовідводом, польотами на повітряній кулі. Критика філософів Просвітництва на адресу всього, що відводило людський розум від істини, і захоплення всім, що збагачувало людський досвід і знання, орієнтувало думку суспільства в напрямку прогресу. Ще у листі абатові дгОліве від 20 жовтня 1738 року [11:64–65] Вольтер висловив свою думку з приводу вивчення природничих наук: “*Je vous avoue, mon cher maotre, que je ne vois pas pourquoi l'ūtude de la physique ūcraserait les fleurs de la poūsie. La vūritū est-elle si malheureuse qu'elle ne puisse souffrir les ornements? L'art de bien penser, de parler avec ūloquence, de sentir vivement, et de s'exprimer de ktme, serait-il donc l'ennemi de la philosophie?*”; далі, спираючись на досвідні знання, невтомний борець із відсталістю й пережитками

пише про невідповідність навчання потребам дійсності: “*Il est plaisant qu'on n'ose pas exiger de nous dans le monde ce qu'on a exigé dans le collége, et qu'on n'ose pas attendre d'un esprit fait les memes choses auxquelles on exerça son enfance!*”. А щодо Вольтера, то він відзначився у математиці, фізиці, медицині й природній історії не менше, ніж у поезії, історії й літературі, опанував і пропагував праці Ньютона, а Лейбніц, Декарт, Паскаль, математик і письменник отець Кастель згадуються в його листах так само часто, як і Аристотель, Вергілій і Горацій.

Розглянемо явище коємпірії у листі Вольтера баронові Ерве д'Ікварту від [1 червня 1740 року] [11:77–81]. Лорд Ерве д'Ікворт – політичний діяч, філософ, поет, який залишив нащадкам свої “Мемуари”, в 1740 році був хранителем печаток.

Епістолярний текст, що розглядається – приклад того, як вправно Вольтер пропагував свої твори. Мова у ньому йде про його “Есе про Епоху Людовика XIV”, два розділи якого з’явилися у Голландії з великими недоліками. В даному листі, як і у кореспонденції Вольтера у цілому [9], привертає увагу гнучка манера, за допомогою якої автор налаштовує контакти з адресатом. Сила вміло та влучно приведеного компліменту та привітань, що нагадували про важливі події у житті адресата (“*Je fais compliment a votre nation, milord, sur la prise de Porto-Belo, et sur votre place de garde des sceaux*”), яка виявляла досвідні знання адресанта, переконливість каскаду логічно вибудованих доказів – носіїв інформації про його енциклопедичні знання та майстерність, не залишають сумнівів у правоті Вольтера, або, у будь-якому випадку, у важливості його праці та солідності точки зору. Здавалося б, усі переваги пов’язані просто з хорошими вихованням та освітою адресата. Однак увага, яку Вольтер проявляв до співбесідників в усному чи епістолярному спілкуванні мала свій особливий відтінок [10]: він спілкувався з ними в реєстрі свого інтелекту, відкрито і на рівних, залучаючи їх у мисленнєвий процес і часто піднімаючи, таким чином, на більш високий інтелектуальний рівень.

В процесі діалогу адресанта і адресата через епістолярний текст разом із прислівником “*encore*”, пов’язаним з візитом Вольтера до Англії, безперечно приходила на розум додаткова невидима інформація про його перший приїзд до цієї країни в результаті

скандальної та образливої для будь-якого письменника, філософа, і взагалі освіченої людини століття Просвітництва, історії сварки з де Роаном та її наслідків, з яких допитливий Вольтер зумів здобути користь для суспільства. Будучи закинутим тоді долею до Англії, Вольтер досконало вивчив мову та цивілізацію цієї країни, описав її прогресивні досягнення у своїх “Філософських листах” для просвітництва людства. У цьому контексті і комплімент англійській нації набуває нового значення. Таким чином, в листі, що розглядається, ми спостерігаємо процес отримання текстової інформації від слова до контексту, від контексту до тексту в цілому. Усі види знань автора, адресата та нас, читачів наступних епох, в своїй сукупності та взаємодії служать поступальному рухові інформації крізь складний механізм її перетворення, що приведе до розуміння тексту.

Вольтер надав цьому листу широкого розголосу відкритого листа. Він писав про нього Берже (лист від 4 червня 1740 року), потім відіслав Мусіно (епістолярний текст позначений тією ж датою) фрагмент листа Ерве д'Ікврту з наступною фразою: “*Je serais bien aise que cette copie soit publique*” [11:80].

Дослідження ролі коємпірії як сукупності досвідних, фонових, енциклопедичних знань в епістолярній комунікації доби Просвітництва – періоду розквіту епістолярного жанру та його інтелектуального впливу на суспільство – було проведене нами на матеріалі блискучих і складних листів Вольтера. Ми спостерігали загальну картину відбиття в його епістолярних текстах відлуння прадавніх і сучасних цивілізацій, що свідчить про широку ерудицію та енциклопедичні знання автора. Саме завдяки вивченню прекрасних зразків минулого Вольтер зобов'язаний формуванню свого власного стилю. Описані Вольтером реалії – функціональні і динамічні – є наслідком вивчення та аналізу явища. Крім того, досвідні знання Вольтера сприяли напрацюванню гнучкої манери налаштування і підтримання епістолярних контактів (комплімент, привітання, тематична структура тексту тощо), а політ його думки наповнював листування енергією, яка залучала його кореспондентів у мисленнєвий процес і формувала нове мислення доби Просвітництва.

Листування Вольтера і його кореспондентів було діалогом, і те, що вони досконало володіли наведеними вище різноманітними

знаннями, які дозволяли їм адекватно розуміти зміст листів, свідчить, що існувало коло певних культурних цінностей, яке було зрозумілим учасникам епістолярної комунікації, що належали до єдиного європейського культурного простору епохи Просвітництва; формування цих знань відбувалося в існуючій системі підготовки в навчальних закладах, або в домашній освіті та вихованні.

Енциклопедичні, досвідні, фонові знання виступали як джерела додаткової інформації, яка часто була висловлена імпліцитно. Саме рух від слова до контексту, від контексту до тексту в цілому являє собою коло дії механізму отримання і перетворення текстової інформації, що призводить до розуміння тексту. Таким чином, усі вищезазначені види знань автора, адресата, нас, читачів наступних епох, у своїй сукупності і взаємодії служать поступальному рухові текстової інформації крізь складний механізм її перетворення до вищого концептуального рівня.

ЛІТЕРАТУРА

1. Толстой Л. Н. Полное собрание сочинений : в 90 т. / Лев Николаевич Толстой. – Т. 62 : Письма 1873–1879. – М. : Гос. изда-во худ. лит-ры, 1953. – 396 с.
2. Крючков Г. Г. Внесок профессора О. О. Андрієвської в розвиток романської філології в Україні / Георгій Георгійович Крючков, Валентина Броніславівна Бурбело, Олена Олександрівна Соломарська // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики : зб. наук. пр. / відп. ред. Н. М. Корбозерова – К. : Логос, 2010. – Вип. 18. – С. 5–9.
3. Андрієвская А. А. Несобственно прямая речь в современной французской художественной прозе Луи Арагона / Александра Алексеевна Андрієвская. – К. : Изд-во Киевского ун-та, 1967. – 170 с.
4. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования / Илья Романович Гальперин. – М. : Наука, 1981. – 138 с.
5. Селиванова Е. А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации : [монограф. учебн. пособие] / Елена Александровна Селиванова. – К. : Брама, 2004. – 336 с.
6. Селиванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / Олена Олександрівна Селиванова. – Полтава : Довкілля–К, 2006. – 716 с.
7. Папина А. Ф. Текст, его единицы и глобальные категории : [учебн. пособие для студ.–журнал. и филол.] / А. Ф. Папина. – М. : Едиториал УРСС, 2002. – 367 с.
8. Каирова Т. С. L'envol de la pensie voltairienne / Татьяна Сергеевна Каирова // Новітня філологія. – Миколаїв : МДГУ ім. Петра Могили, 2008. – № 10 (30). – С. 167–175.
9. Каирова Т. С. Вольтер в контексте европейской эписотлярной культуры XVIII столетия / Татьяна Сергеевна Каирова // Наукове видання “Мова і культура”. Серія : “Філологія”. – К. : Видав. Дім Дмитра Бураго, 2009. – Вип. 11. – Т. XII (124). – С. 183–191.
10. Каирова Т. С. Шарм Вольтера, или искусство вести беседу в эпоху Просвещения / Тетяна Сергіївна Каірова // Мова і культура. – Серія : “Філологія”. – Видав. Дім Дмитра Бураго, 2007. – Вип. 9. – Т. II (90). – С. 239–249.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

11. *Voltaire*. Correspondance / par Gu. Picot. – P. : Bordas, 1970. – 193 p.